

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

*De paarden terug,
droom of nachtmerrie?*

Infobulletin *Parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem*

Lente 2002, jaargang 14, nummer 1

VERENIGING
**Vrienden
 van
 Sonsbeek**

Nachtmerrie of sprookje? Op de omslag de paarden van Berlinde De Bruijckere. Dit kunstwerk heeft tijdens LocusFocus van Jan Hoet veel tongen losgeemaakt. Arnhem heeft het werk aangekocht en de paarden komen weer in het park te hangen. Niet voor eeuwig. De Vrienden gaan daarover in discussie op de eerste dag van de lente tijdens de jaarvergadering in De Watermolen.

Zie pagina 6 en pagina 15

Over bomen gesproken. Beter een goede buur dan een verre vriend. Sonsbeek heeft beiden. Voor het behoud van een door het Watermuseum met omhakken bedreigde linde wisten burens en De Vrienden samen de weg naar de rechter te vinden. Met succes. De secretaris van de vereniging, Luuk Broer, doet verslag. Om een boom...

Zie pagina 10.

In dit nummer vindt u ook een pleidooi van Joop Morsink om aan de historie van het eiland in de Grote Vijver meer aandacht te besteden. Ooit woonde daarop Karel van Egmond, de hertog van Gelre. Hoe breng je deze verrassende historie weer tot leven?

Zie pagina 4

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaresse van de parken, de gemeente Arnhem.

Het doel van de Vereniging is daadwerkelijk mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. De Vereniging ondersteunt het Bezoekerscentrum De Watermolen met een vaste bijdrage per lid.

Het lidmaatschap bedraagt per jaar minimaal:

voor particulieren: € 12,50

voor verenigingen: € 35,-

voor bedrijven: € 50,-

Bankrekeningnummer:

ABN AMRO 40 63 33 505.

t.n.v. Vrienden van Sonsbeek Arnhem

**Bestuur Vereniging
 Vrienden van Sonsbeek:**

Richard Veenfliet, voorzitter, tel.: 370 01 57

Luuk Broer, secretaris, tel.: 442 49 56

Kees Hoogendijk, penningmeester, tel.: 445 84 08

Loes Prakke, ledenadministratie en pr, tel.: 443 34 95

Tjada van den Eelaart-de Sitter, lid, tel.: 445 50 98

Jan Vierdag, lid, tel.: 443 72 79

Carel Otten, lid, tel.: 445 00 20

Adviseurs:

Jeroen Voskuilen, namens De Watermolen;

Jeroen Glissenaar, namens MOW;

Joop Morsink.

De Stichting Bezoekerscentrum De Watermolen wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem en antwoord geven op de vele vragen die de parken in deze groene stad oproepen. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. De Watermolen is ook informatiecentrum voor de parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem en een goed startpunt bij een bezoek aan de parken.

**Bestuur Stichting
 Bezoekerscentrum De Watermolen**

Gerrit Sanders, voorzitter;

Jan Kramer, secretaris

Gerard Otten, penningmeester

Secretariaat/ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek
 per adres Bezoekerscentrum De
 Watermolen, Zijpendaalseweg 24a
 6814 CL Arnhem, Tel.: 026 445 06 60,
 E-mail: info@parksonsbeek.nl
 Internet: <http://www.parksonsbeek.nl>

Kopij voor het volgende nummer

Het zomernummer verschijnt 21 juni. Uiterste datum inleveren kopij: vrijdag 24 mei 2002. Beeldmateriaal, foto's en dergelijke zijn eveneens welkom. U kunt uw bijdrage sturen naar: Carel Otten, Cattepoelseweg 101, 6815 CA Arnhem, email : ampersand.arnhem@planet.nl

Uitdaging...

Dit nummer heeft een andere vorm. Zo kunnen foto's en tekeningen beter tot hun recht komen verwacht de redactie, die inmiddels redelijk op sterkte is. We zoeken nog iemand die de eindredactie op zich wil nemen. Aarzel niet om contact op te nemen. (CO)

Doorstart CNME in Bezoekerscentrum De Watermolen

De eend snartert, de kip tokt, de kanarie kwettert en het publiek klappt, als donderdag 21 februari het nieuwe leslokaal van het Centrum voor Natuur- en Milieu Educatie (CNME) in Bezoekerscentrum De Watermolen officieel wordt geopend.

De luidruchtige dieren zijn onderdeel van de les 'Haren, veren, schubben' die in het leslokaal staat opgesteld. Het CNME is veertig jaar geleden opgericht door de gemeente Arnhem, met als doel het natuur- en milieuonderwijs in Arnhem te verzorgen en te coördineren. Door middel van lessen, het uitlenen van daarvoor geschikte dieren aan scholen en het beschikbaar stellen van leskisten met natuurlijk materiaal, laat zij de Arnhemse schooljeugd kennis maken met de natuur.

In 1971 streek het CNME voor het eerst met een leslokaal in Park Sonsbeek neer. Dat was vlak bij de toenmalige midgetgolfbaan achter het Sonsbeekpaviljoen. Dit gebouw heeft enkele jaren geleden plaats moeten maken voor de aanleg van de Steile Tuin. Het CNME verhuisde naar de Begijnenmolen. Vanwege de komst van het Nederlands Watermuseum in de Begijnenmolen, heeft het CNME begin dit jaar opnieuw haar spullen moeten pakken en is zij bij Bezoekerscentrum De Watermolen ingetrokken. Het achterste deel van het bezoekerscentrum is daarvoor omgetoverd tot leslokaal. Bijna dagelijks krijgen meerdere schoolklassen les van een docent van het CNME over de natuur. In de zomer en herfst worden de meeste lessen buiten in het park gegeven. Het leslokaal in De Watermolen is door 13 scholen uit de directe omgeving lopend te bereiken. Naast het leslokaal in De Watermolen beheert het CNME de Arnhemse stadsboerderijen De Korenmaat en

Presikhaaf. Deze laatste heeft volgens sommige deskundigen misschien wel de mooiste heemtuin van Nederland.

Samenwerking

Tijdens de opening spreekt Jeroen Voskuilen, directeur van Bezoekerscentrum De Watermolen, van een unieke samenwerking. Hij ziet de komst van het leslokaal als een mijlpaal. Vanaf de oprichting van het bezoekerscentrum in 1983 hing deze samenwerking met het CNME eigenlijk al in de lucht. Beide organisaties hebben immers dezelfde doelstelling (bevorderen van het bewustzijn voor natuur- en milieu), maar een verschillende doelgroep en werkwijze. Het CNME houdt zich bezig met educatie aan scholieren, terwijl het bezoekerscentrum zich vooral richt op informatie en recreatie van de bezoekers van Park Sonsbeek. 'Beide organisaties vullen elkaar prima aan' vindt Voskuilen. 'Samen met het CNME kunnen we de jeugd nog meer betrekken bij het Sonsbeekpark. Ook Koos de Vos, hoofd van het CNME, is blij. Toch ziet hij het nieuwe leslokaal als een tijdelijke oplossing. Voor grote klassen is de ruimte eigenlijk te klein, er is geen daglicht en er is onvoldoende ventilatie. Als het bezoekerscentrum in de toekomst volledig gerenoveerd gaat worden, zal het CNME meer ruimte toebedeeld krijgen. Tot die tijd zullen de docenten van het CNME hun lesprogramma enigszins moeten aanpassen aan de beschikbare ruimte.

Jos Diender

Historie Grote Vijver verdient veel meer aandacht

De historie van het eiland in de Grote Vijver van Sonsbeek verdient veel meer aandacht. Ooit stond op dat eiland het 'Gulden Spicker' een landhuis dat vele jaren door Karel van Egmond, de hertog van Gelre en graaf van Zutphen, bewoond werd. Op het eiland zijn de funderingsresten van het landhuis nog aanwezig.

"Met dat gegeven zou je veel meer kunnen doen. Daar zou je de geschiedenis van Arnhem mee tot leven kunnen brengen." Dat is een wens en stellige overtuiging van Joop Morsink uit Oosterbeek. Hij kwam op die gedachte na een uitvoerige bestudering van de geschiedenis van het dal waarin de St. Jansbeek stroomt. Morsink was voor zijn pensionering als ambtenaar van de gemeente Arnhem betrokken bij het beheer van het Park Sonsbeek. Zijn historische in Sonsbeek gesitueerde verhalen over 'Benno de molenaarsleerling' werden eerder in dit blad gepubliceerd. "Opvallend is" zegt hij, "dat in publicaties over Sonsbeek en in de recente renovatie- en beheersplannen voor het park niet of nauwelijks iets vermeld wordt over dat eiland. Je vind nu niet veel meer dan de opmerking dat er veel blauwe reigers met hun kroos nestelen." Het zo beeldbepalende eiland in dit deel van het park is voor de meeste wandelaars niet meer dan een onbereikbare plek met een drassige bodem waarop wat loofhout groeit en dat dienst doet als rustgebied voor watervogels. Toch was het eiland zeshonderd jaren geleden het hart van het oude landgoed waarin Sonsbeek werd opgenomen.

Folly

Voor een goed besef van de historie van het park en van de stad Arnhem is het van groot belang dat bezoekers op de een of andere manier gewezen worden op de uitzonderlijke betekenis van deze plek in Sonsbeek. "Dat kan heel goed" denkt Morsink, "door op het pad langs de vijver een informatiepaneel te plaatsen en op het eiland zelf een zogenaamde folly"

Deze folly zal dan vanaf de walkant net voldoende te zien moeten om de wandelaar te prikkelen en deze zich gaat afvragen: Hé wat staat daar dan?

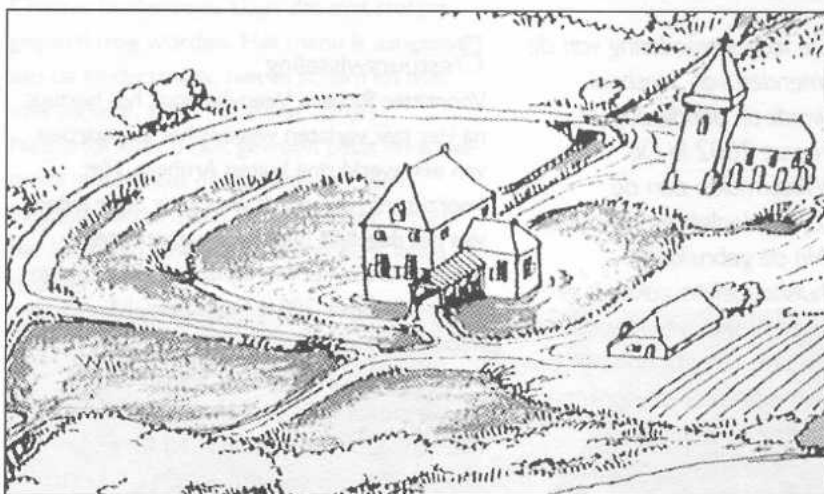
Een folly is een in onbruik geraakt element uit de landschapsarchitectuur, maar het past goed bij Sonsbeek. De huidige parken Sonsbeek en Zijpendaal zijn aangelegd tussen 1775 en 1850 in de Engelse landschapsstijl. Kenmerken voor die romantische stijl zijn slingerende paden, boomgroepen met doorkijkjes, vergezichten, een waterstroom met vijvers met daartussen hier en daar een contrasterend element, een prieel-tje, een koepel of een overwoekerde ruïne zoals ook vaak te zien in de romantische schilderkunst. Dergelijke decoratieve bouwwerkjes werden folly's genoemd. De benaming voor een 'nutteloos' bouwwerk in een landschap is van Franse oorsprong. In de 14de eeuw gebruikten Franse herders voor overnachtingen op het veld 'folliées' ofwel hutjes gemaakt van takken en bladeren. Het woord is afgeleid van het Latijnse woord 'folia', dat gebladerte betekent. Buitenhuizen in Frankrijk dragen soms de naam La Folie. In Engeland kreeg het woord een andere betekenis en werd 'folly' de populaire benaming voor een beetje 'dwaas' bouwwerk in een park of landschap. Op een achterafplek, die een bezoeker van een park alleen maar kon zien, werd zelfs wel eens een houten schot geplaatst, waarop een gedeelte van een huis of een ruïne werd geschilderd. "Zo'n folly zou dus prima passen in Sonsbeek, kan aan het park meer uitstraling geven en komt meer begrip voor de rijke historie van het park zeker ten goede" verwacht Joop Morsink.

Weiland

Het Gulden Spicker heeft vanaf ongeveer het jaar 1400 op het eiland gestaan. Dat eiland was in die tijd een wat hoger gelegen stuk weiland tussen vijf vijvers in een moerassig gebied. Dit is duidelijk te zien op de oudst bekende kaart van Arnhem, gemaakt kort na 1558 door landmeter Jacob van Deventer, de geograaf des koning. Arnhem lag in die tijd nog niet aan de Rijn. De stad is ontstaan aan de St. Jansbeek, die via de vijvers werd gevoed uit een natuurlijke bron in Zijpendaal. In 1430 was het Gulden Spicker een kasteel van hertog Arnold van Egmond. Vermoedelijk werden de vijvers toen al gebruikt als wijers of stuwvijvers voor de verschillende molens langs de St. Jansbeek die dwars door Arnhem heen het water naar de Nederrijn afvoerde.

Begin 1492 werd Karel van Gelre, ook een telg uit het geslacht van Egmond, met veel losgeld in Frankrijk door de Geldersen vrijgekocht en in Arnhem ingehuldigd. De hertog verblijft vaak op het Gulden Spicker en geniet van de jacht op de Wildbaan (gelegen in het dal richting Kluizeweg) die hij rondom heeft laten afpalen. Hij geeft opdracht de sprengkop in Zijpendaal te vergraven, is eigenaar van de twee bovenste watermolens in het dal van de St. Jansbeek en laat de verderop aan de beek gelegen molenaars jaarlijks een flink bedrag voor het gebruik van het water betalen. Rond 1530 dringt de hertog er bij het stadsbestuur op aan de hoofdstroom van de Rijn richting Arnhem te verleggen. Het is hier niet de plaats om uitvoerig de lotgevallen van de hertog van Gelre te beschrijven. Op 30 juni 1538 overlijdt hertog Karel van Gelre en wordt in de Grote of St. Eusebiuskerk begraven. Maarten van Rossum, een van de krijgsheren van Karel van Gelre verloor in zijn oorlogen vele paarden die waren geleverd door

Steven van Ruyterenborch. Om de schulden af te lossen kwam na de dood van de hertog het Gulden Spicker in handen van de paardenkoopman. Uit historisch onderzoek blijkt verder dat het Gulden Spicker daarna door inbeslagname als geuzegoed en vererving van de ene eigenaar naar de andere overging. Dat kwam de instandhouding niet ten goede. In het begin van de 17de eeuw is het een bouwval en wordt het afgebroken. Vermoedelijk heeft het eiland en de Grote Vijver pas na 1808 zijn huidige vorm gekregen, waarschijnlijk in opdracht van baron De Smeth.

Het Gulden Spicker heeft er vermoedelijk zo uitgezien

Aanknopingspunt

Op 15 april 1899 koopt de gemeente Arnhem Sonsbeek. In de zomer 1914 waren er plannen op het eiland muziekkuitvoeringen te laten geven. Bij de graafwerkzaamheden voor het podium onder leiding van de rentmeester landelijke eigendommen van de gemeente Arnhem de heer G. A. van Kuyk, worden de resten van het Gulden Spicker gevonden en in kaart gebracht. In de studie komt de auteur tot de slotsom dat hertogen van Gelre vele jaren

gewoond hebben op het Gulden Spicker. In zijn regeerperiode (1492-1538) is Karel van Gelre ook voor de stad Arnhem van groot belang geweest. Mede door zijn inzet is Arnhem een rivierstad geworden, konden schepen er aan de kade afmeren, laden en lossen en bloeide de handel op. "Een paneel in het park Sonsbeek met daarop de geschiedenis van de periode dat het Gulden Spicker als landhuis voor de hertog dienst heeft gedaan, is wel het minst wat

Arnhem zou moeten doen" vindt Morsink. "Maar een folly in de vorm van een ruïne-achtig bouwsel, verscholen tussen het loofhout om de wandelaars nieuwsgierig te maken, zou nog mooier zijn. In ieder geval kan zo'n folly voor parkgidsen een goed aanknopingspunt zijn om de onderbelichte historische achtergronden van Sonsbeek en Arnhem weer tot leven te brengen.

Carel Otten

Jaarvergadering Vrienden van Sonsbeek

De ledenvergadering van de Vrienden van Sonsbeek wordt op donderdag 21 maart 2002 in De Watermolen aan de Zypendaalseweg gehouden. Na de gebruikelijke huishoudelijke zaken is er presentatie over Hendrik Antoon Lorentz en volgt een discussie over de aankopen Sonsbeek 9. Introduce(e)s zijn welkom. De vergadering begint om 20.00 uur.

Bestuurswisseling

Voorzitter Richard Veenvliet gaat het bestuur na vier jaar verlaten wegens het aanvaarden van een werkkring buiten Arnhem. Het voorzitterschap wordt voorlopig door leden van het dagelijks bestuur waargenomen. Annette Geervliet (ex-Sonsbeek Art&Design en ex-Sonsbeek 2001) heeft haar lidmaatschap van het algemeen bestuur beëindigd. Volgens rooster treden op de jaarvergadering af de ab-leden Marcel Tap (Recron), Cor van Hoften (CNME) en Jan Wessels (Monumentenzorg /SO) en de db-leden Jan Vierdag en Tjada van den Eelaart. Marcel Tap stelt zich niet herkiesbaar. Hij gaat met zijn organisatie over enkele maanden Arnhem verlaten. Cor van Hoften wordt opgevolgd door Koos de Vos.

Penningmeester Kees Hoogendijk geeft een toelichting op het financieel verslag 2001 en de begroting 2002. Verslag en begroting worden op de vergadering uitgereikt en ook daar hoort u het oordeel van de kascontrolecommissie. Aansluitend het voorstel tot het vaststellen van de contributie

voor particulieren op minimaal € 12,50 per jaar en voor bedrijven minimaal € 50 per jaar.

Presentatie Lorentz en Arnhem

In 2002 is het 100 jaar geleden dat Hendrik Antoon Lorentz de nobelprijs voor natuurkunde kreeg. Lorentz (1853-1928) is geboren in Arnhem, zat er op school en was er 6 jaar leraar aan de HBS voor hij definitief vertrok. Alex Schoonderbeek, directeur van het Gemeente Archief zal tussen twee filmpjes over het Lorentzmonument en andere Arnhemse monumenten iets vertellen over Lorentz en Arnhem.

Discussie aankopen Sonsbeek 9

De Gemeente Arnhem heeft vijf objecten aangekocht uit de tentoonstelling Sonsbeek 9, waaronder de spectaculaire paarden van Belinda de Bruykere. Deze paarden, nu tijdelijk uitgeleend, worden opnieuw in bomen gehangen in Sonsbeek. Tamara Oosterlaar van de gemeentelijke dienst MO zal aankoop en plaatsing toelichten. Wie dat wenst kan met haar in discussie gaan.

Sonsbeek, steeds weer feest voor kinderen

Is uw kind in de lente of de zomer jarig, dan mag u als Vriend van Sonsbeek de verschillende mogelijkheden die het park biedt voor een geslaagd kinderfeest niet onbenut laten. U kunt het feestje zo duur maken als u zelf wilt.

De goedkoopste manier is om de gratis 'Waterspeurtocht' af te halen bij Bezoekerscentrum De Watermolen. De jarige en zijn/haar gasten krijgen tegen een kleine borgsom allemaal een tas mee met een routebeschrijving en diverse spulletjes die nodig zijn om onderweg leuke opdrachten te kunnen uitvoeren. Natuurlijk kunt u ook zelf een speurtocht uitzetten door het park. Met een mand vol broodjes, frisdrank, snoepgoed en een groot kleed, gaat u na afloop van de speurtocht met z'n allen picknicken op de glooiende grasvelden rondom kasteel Zypendaal. In het park kunnen de kinderen vervolgens spelletjes doen. Zoek bijvoorbeeld een aantal bomen voor 'boompje-tik' speel verstoppertje boven en achter de Grote Waterval, beklim de Steile Tuin of ga met z'n allen badmintonnen op het grote veld.

Kant-en-klaar

Wilt u niet alles zelf bedenken, boek dan een 'kant-en-klaar' verjaardagspartijtje bij Bezoekerscentrum De Watermolen. De kinderen worden van 14.00 tot 16.00 uur beziggehouden door vrijwilligers van De Watermolen. U kunt kiezen uit twee thema's: 'Koekjes bakken' of 'Bootjes maken'. Een bezoek aan de naastgelegen historische watermolen staat ook op het programma. De kosten bedragen 3,50 euro per kind. Dat is inclusief ranja, cake en alle materialen. Als u zelf cake of taart meeneemt, zijn de kosten 3,20 euro per kind. Ook leuk is een bezoek aan Kasteel Zypendaal. Een gids laat zien hoe de rijke mensen vroeger leefden en vertelt

daar spannende verhalen over. Zo'n rondleiding op aanvraag kost 80 eurocent per kind.

Stokjes

Wilt u het verjaardagsfeestje van uw zoon of dochter op een bijzondere manier afsluiten, ga dan met z'n allen uit eten bij Chinees-restaurant Sonsbeekpaviljoen. Als u van te voren even belt, maakt de chef-kok een speciaal Chinees kindermenu klaar, dat met stokjes gegeten mag worden. Het menu is aangepast aan de kindersmaak; niet te scherp en met veel lekkere, zoete, oosterse hapjes. Natuurlijk kunt u ook gewoon patat en appelmoes met kroket of kip bestellen. Zo'n Hollands kindermenu kost ongeveer 5 euro per kind; een Chinees kindermenu is ietsje duurder.

Voor meer informatie:
Bezoekerscentrum De Watermolen:
026 445 06 60
Kasteel Zypendaal: 026 355 25 55
Chinees-restaurant Sonsbeekpaviljoen:
026 442 21 31

Koekjes bakken in de Watermolen

Otto, Aard en Piet, drie generaties molenaars

Aard van Silfhout in de witte molen

In de afgelopen jaren is er al heel vaak over de Witte Molen geschreven. Waarom dan weer een artikel aan dit stukje Arnhemse ambachtelijkheid gewijd? Het is heel eenvoudig .. eind december vorig jaar overleed Piet van Silfhout, voormalig molenaar van de molen en kwam er een einde aan een eeuw betrokkenheid met de Witte Molen van deze familie. Een memorabel feit! Wij hebben mevrouw Annie van Silfhout opgezocht. De neerslag van dit gesprek vindt de lezer hier.

In het begin van de vorige eeuw strijkt de familie van Silfhout in Arnhem neer. De dan 63-jarige Otto van Silfhout was van oorsprong geen molenaar, maar zijn zoon Aard meent dat er brood te verdienen valt in de toen vervallen en niet regelmatig meer draaiende molen. De vorige, al vertrokken pachters -de erven Schaar- hadden er kennelijk een moeilijk bestaan aan. De Van Silfhouts besluiten desalniettemin het risico te nemen en de pacht over te nemen. De grootgrondbezitter Van Heeckeren heeft in 1899 het gebied om financiële redenen noodgedwongen aan de gemeente Arnhem overgedaan en wellicht was die nieuwe 'pachtheer' voor de familie van Silfhout een grotere zekerheid dan de baron. Toch bleven de bedrijfsrisico's groot, zeker als we bedenken dat een groot gezin er van moest bestaan. Als het om inkomsten ging, was het bij de molen horende boerenbedrijf daarom even belangrijk. Het was natuurlijk een gemengd bedrijf, d.w.z. dat de landbouw in dienst van de veeteelt stond. Zo'n boer verbouwde rogge en haver; grasland was er voor het hooi of kuilvoer, dus voor het vee; en voederbieten stonden op het menu van de varkens. Bij een dergelijke boerderij hoorde altijd een moestuin en een bongerd. Waar zich nu het grote houten ingangshek voor het Bezoekerscentrum bevindt, stond een hooiberg, tussen de Witte Molen en de Begijnenmolen lag de moestuin en waar later de forellenvijver werd gesitueerd, bevond zich de boomgaard. De Van Silfhouts hadden ook nog land gepacht op de Brouwerij, een gebied, dat vlakbij Casa Bianca in Zijpendaal ligt. Kenmerkend voor zo'n agrarische situ-

atie was dat het hele gezin moest meewerken. Dat gold ook voor Piet van Silfhout, die op 11-jarige leeftijd de school moest verlaten om op het bedrijf zijn deel aan het werk te leveren. Sociaal-economisch was dat logisch, maar ook vanuit het toenmalige, totale maatschappelijke kader klopt dit beeld, want Nederland verkeerde -net als zoveel andere Europese landen- in de dertiger jaren in een economische crisis; dus moesten alle handen aan de ploeg.

Onderduikers

De Tweede Wereldoorlog is niet ongemerkt aan de Witte Molen voorbijgegaan. Er is veel graan gemalen; maar daar kwam een einde aan, nadat de Duitsers hadden geprobeerd de molen om te bouwen tot een 'elektrisch aggregaat' wat uiteraard het binnenwerk niet ten goede kwam. Op een bepaald ogenblik was er sprake van een wel zeer bonte verzameling mensen daar bij die molen: Uiteraard was de Wehrmacht zeer vaak aanwezig, er bevonden zich enige onderduikers in de behuizing en achterin de schuur stond een woonwagen inclusief familie verstoep. Naar verluid heeft één van deze woonwaggenbewoners eens een vertegenwoordiger van het Duitse 'übermensen'-leger over de St. Jansbeek 'getransporteerd' toen deze te dichtbij genoemde wagen kwam. Onderduiken was het gevolg. De leden van het gezin Van Silfhout probeerden zo goed en zo kwaad als het ging, tussen dit alles door te laveren. Hoewel zij als agrariërs na de Slag om Arnhem in 1944 niet meteen behoeften te evacueren, moesten zij na verloop van tijd toch weg en kwamen op het

terrein van het Openluchtmuseum en later in Schaarsbergen terecht. In die periode stond de Witte Molen stil, maar ook verlaten en menig keer zal de familie van Silfhout zoals zo velen in die tijd- de verzuchting hebben geslaakt: "Hoe zal het thuis toch zijn?"

Paneermeel

Na de oorlog moet er veel worden gerestaureerd aan de molen, maar ook aan de twee woonhuizen. De gemeente Arnhem heeft een binnenstad, die vrijwel geheel in puin ligt en besteedt dus weinig aandacht aan het uit de middeleeuwen stammende monument. Dus is de familie op zichzelf aangewezen. Volgens mevrouw Van Silfhout biedt ook het Openluchtmuseum met het beschikbaar stellen van diverse materialen de helpende hand. Zo klimt men er weer enigszins bovenop. Het molenaarsleven brengt in die tijd soms vreemde opdrachten met zich mee. Zo is er vlak na de oorlog in de Witte Molen oud brood gemalen om op die manier het restaurant van Musis Sacrum van paneermeel te voorzien.

Toch pakken zich donkere wolken samen boven dit stukje Sonsbeek. Eigenlijk zou het gebouw een grondige restauratie moeten ondergaan. Geld of subsidies ontbreken echter. Ook economisch komt men in somber weer. Langzamerhand verdwijnen de stadsboerderijen uit de omgeving, de grote landbouwcoöperaties nemen -met alle gevolgen van dien- het heft in handen en dus wordt het leven van een particuliere molenaar op die manier wel heel moeilijk. Zo ook dat van de 'firma' Van Silfhout. Als bijverdienste begint men o.a. met het verwerken van tonnen en

kuipen en een antiekhandel wordt in het leven geroepen, maar langzamerhand dreigt de nering van Van Silfhout als molenaar toch in duigen te vallen. Gelukkig vangt in 1966 een grote restauratie aan. De Witte Molen komt er bovenop en valt sinds 1983 onder auspiciën van het Bezoekerscentrum De Watermolen. In 1998 volgt een tweede molenrestauratie.

Op 1 januari 1998 verlaat Piet van Silfhout als molenaar de Witte Molen. Jongstleden december -in de kersttijd- hebben wij definitief afscheid van hem moeten nemen.

Otto, Aard en Piet, drie generaties molenaars in honderd jaar. De Witte Molen was er al omstreeks 1470 en blijft wat ons betreft nog eeuwen bestaan, als we tenminste dezelfde zorg aan dit monument besteden zoals vele molenaars, waaronder de Van Silfhouts, voor ons hebben gedaan.

Tom Melsert

Witte Molen aan het begin van de vorige eeuw

Om een boom...

Op 10 december 2001 besloot het college van burgemeester en wethouders van Arnhem aan het Nederlands Watermuseum een vergunning te geven om een monumentale lindeboom in Sonsbeek te kappen. Op initiatief van omwonenden en de Vereniging Vrienden van Sonsbeek schorste de rechter op 8 februari 2002 de vergunning. De rechter vindt dat B&W de vergunning niet hadden mogen verlenen omdat deze in strijd is met het bestemmingsplan Sonsbeek.

De linde staat links van de rentmeesterswoning op Zypendaalseweg 28.

Het bestuur van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek hoorde bij toeval van het besluit van B&W. Wij waren verwonderd. Een jaar geleden waren wij geïnformeerd over een onderzoek naar deze boom. De uitkomst van dat onderzoek was geruststellend. Hoewel er een zwam in zit kan de boom nog zeker tien jaar mee. Als bomendeskundigen dat op papier zetten, zo werd ons verteld, dan gaat zo'n boom veel langer mee. Twintig jaar, honderd jaar, wie zal het zeggen? Het behoud van de linde is opgenomen in het concept-bestemmingsplan. In het bouwplan voor het Watermuseum is een plek uitgespaard voor de boom.

En toen, zonder dat het bestuur van de Vrienden iets wist, werd besloten om een 130 jaar oude, beeldbepalende lindeboom om te zagen. Waarom?

En waarom wisten wij daar niet van?

Wij zijn nu ruim 12 jaar gesprekspartner van de Gemeente bij het beheer van de monumentale parken. Wij worden voor die rol gelegitimeerd door ruim 600 betalende leden die zich betrokken voelen bij beheer, gebruik en historie van de parken. Aanleiding voor de oprichting van onze Vereniging was een felle openbare discussie over het al dan niet kappen van oude bomen in de parken. Mede door de bemoeienis van onze Vereniging is de toestand van de monumentale parken en de betrokkenheid van de burgers daarbij sterk verbeterd. De stad is trots op Sonsbeek. Dat willen we graag zo houden.

Verontwaardiging

Op een bestuursvergadering, enkele dagen later, uitten we onze verontwaardiging tegen de vertegenwoordigers van de Dienst Stadsbeheer, waaronder de nieuwe directeur van de Dienst. Er bleken in opdracht van de gemeente Arnhem twee nieuwe onderzoeken naar de boom te zijn uitgevoerd. Ambtelijk was aan B&W geadviseerd om het Watermuseum vergunning te geven de boom te verwijderen en een nieuwe boom te planten, waarbij de kosten werden gedeeld. Omdat de zaak intern gehouden werd, was er geen kans geweest de beslissing van B&W te beïnvloeden. Wij wisten van niets. Ook de door de gemeente ingestelde deskundige Schouwgroep voor de parken wist van niets. Het bestuur van de Vrienden besloot een bezwaarschrift in te dienen tegen het afgeven van de vergunning, informatie te verzamelen, stampij te maken, de gemeenteraad erbij te betrekken en medestanders te zoeken.

Publicatie van het B&W-besluit bleef uit. Om te voorkomen dat er termijnen verliepen voor de bezwarenprocedure hebben we tussen kerst en oud-en-nieuw een bezwaarschrift ingediend. De Gelderlander en de Arnhemse Koerier wijdden beide een artikel met foto aan de actie voor het behoud van de bedreigde linde. In de gemeenteraad werd de wethouder ondervraagd over de boom.

Het rumoer in de pers en de politiek leidde tot een bijeenkomst met de wethouder en vertegenwoordigers van Het Watermuseum. De wethouder bood excuus aan voor het niet informeren van de Vrienden over de twee

aanvullende onderzoeken en het ambtelijk advies. Waarom moet de boom weg, was onze vraag. Het Watermuseum stelde: de boom is ziek. Nu kappen en na de bouw vervangen levert over tien jaar een mooier park op dan met kunstmatige ingrepen het leven van de boom nog enkele jaren rekken en dan alsnog kappen. Kortom, kappen was beter voor het park en voor de gemeentelijke portemonnee. Wij wilden de rapporten van de onderzoeken zien.

De boom moet blijven

Natuurlijk, als de boom ziek is en gevaar oplevert, dan moet hij gekapt. Geen punt van discussie. Maar uit de twee aanvullende onderzoeken kwamen geen feiten naar voren die pleitten voor het kappen van de boom. Het derde onderzoek was zelfs veel positiever dan het eerste. 'Als er bij de bouw netjes gewerkt wordt en met een goede boeteclausule, dan gaat de boom wel zo'n 10 jaar (of meer) mee' en: 'er is vooralsnog weinig stuntwerk aan beheersmaatregelen nodig' stelt het Wageningse bureau Alterra aan het slot van het derde rapport. Een door ons ingeschakelde bomendeskundige bevestigde het oordeel. Later kwam er nog zo'n bevestiging van de landelijke Bomenstichting

In januari besloot het bestuur van de Vrienden om de bezwarenprocedure door te zetten. We zijn tegen preventief kappen. Bovendien is de kapvergunning onderschands geregeld tussen Watermuseum en B&W. De Gemeente heeft een foute beslissing genomen doordat wij, de 'wijkvereniging van de bomen' niet geïnformeerd zijn en geen tegendruk hebben kunnen leveren tegen de lobby van het Watermuseum. Hun idee om

de leegstaande Begijnemolen aan de St. Jansbeek te restaureren en te benutten als museum is prima. Ze zijn twee jaar bezig om een bouwplan te ontwikkelen en in te passen in het landschap. Ze doen een investering van 10 miljoen voor het promoten van verantwoord beheer en gebruik van zoet water in Nederland en in de wereld. En aan het eind van alle planologische procedures willen ze, om alsnog wat bouwkosten te besparen, een onvervangbare beeldbepalende boom uit hun ontwerp en hun promotiefolders laten verdwijnen.

Rechtszaak

We vroegen het Watermuseum met kappen te wachten tot na de bezwarenprocedure. Men wilde niet wachten. Woensdagavond 23 januari kondigde men aan donderdagochtend te gaan kappen. Omwonenden die inmiddels ook een bezwaarschrift hadden ingediend wisten de weg te vinden naar de dienstdoende bestuursrechter. Later die avond schorste de rechter telefonisch de vergunning voor het kappen van de boom. Wij dienden een verzoek in bij de rechtbank tot schorsing van de vergunning tot na de bezwarenprocedure. De wethouder deed nog een poging te bemiddelen tussen de bezwaarden en het Watermuseum. Maar we waren het gauw eens: een halve boom is voor beide partijen geen oplossing. De wethouder stelde voor om elders in het park een paar extra bomen te planten. Reactie: 'jij begrijpt er niks van, die boom op die plaats is niet vervangbaar'

Een week later was de rechtszitting. Omwonenden en Vrienden van Sonsbeek tegen gemeente Arnhem, in aanwezigheid van

Watermuseum wil lindeboom kappen vanwege kosten

Watermuseum wil lindeboom kappen vanwege kosten 6/2

De lindeboom op de St. Jansbeek in Sonsbeek is een van de laatste bomen van zijn soort in Nederland. Het Watermuseum wil de boom kappen omdat deze te veel kosten oplevert. De gemeente Arnhem wil de boom behouden. De rechtbank heeft de vergunning voor het kappen van de boom geschorst. De wethouder heeft een voorstel gedaan om elders in het park een paar extra bomen te planten. De rechtbank heeft de vergunning voor het kappen van de boom geschorst. De wethouder heeft een voorstel gedaan om elders in het park een paar extra bomen te planten.

Rechter beslist over lindeboom Sonsbeek

De monumentale lindeboom waartoe de vrienden van Sonsbeek bijeen kwamen.

Door onze verslaggever

SONSBEK - De vrienden van Sonsbeek weten hun stand van het behoud van een monumentale lindeboom voor het toekomstige Sonsbeek Watermuseum te behouden. De vrienden zijn ervan overtuigd dat de boom nog zeker honderd jaar meekomt. Bovendien heeft het Watermuseum een valse vergoeding van 10 miljoen geboden. Een gesprek op het stadhuis bij de wethouder. De rechtbank heeft de vergunning voor het kappen van de boom geschorst. De wethouder heeft een voorstel gedaan om elders in het park een paar extra bomen te planten.

Lindeboom museum in Sonsbeek moet van rechter blijven staan

De rechter concludeert op de afgeleverde teksten dat de afgeleverde teksten voldoende zijn om de afgeleverde teksten te gebruiken als basis voor de bouw van het museum.

ARNHEM • De overplaatsing van de Lindeboom van de gemeente Sonsbeek naar het Watermuseum in Sonsbeek moet van rechter blijven staan. De rechter heeft besloten dat de gemeente Sonsbeek niet kan worden verplicht om de Lindeboom te kappen.

De gemeente van Sonsbeek, die de Lindeboom in 1998 afgeleverd heeft, heeft nu een plan om de boom te kappen. Het Watermuseum wil de boom behouden en heeft de gemeente Sonsbeek verzocht om de boom te laten staan.

De rechter heeft besloten dat de gemeente Sonsbeek niet kan worden verplicht om de Lindeboom te kappen. De rechter heeft de gemeente Sonsbeek veroordeeld tot de kosten van de rechtszaak.

De rechter concludeert op de afgeleverde teksten dat de afgeleverde teksten voldoende zijn om de afgeleverde teksten te gebruiken als basis voor de bouw van het museum.

De rechter heeft besloten dat de gemeente Sonsbeek niet kan worden verplicht om de Lindeboom te kappen. De rechter heeft de gemeente Sonsbeek veroordeeld tot de kosten van de rechtszaak.

De rechter heeft besloten dat de gemeente Sonsbeek niet kan worden verplicht om de Lindeboom te kappen. De rechter heeft de gemeente Sonsbeek veroordeeld tot de kosten van de rechtszaak.

belanghebbende, het Watermuseum. De teksten waren ingeleverd, de argumenten werden herhaald. De gemeente zou zich niet verzetten tegen schorsing van de kapvergunning tot na de bezwarenprocedure. Het Watermuseum wel. Meer dan twaalf weken schorsing zou de vergunning voor het museum waardeloos maken. Het museum wil nu gaan bouwen. Als de boom niet gekapt werd zou men, volgens het ingediende bouwplan, een tijdelijke route voor bouwverkeer aanleggen rechts van de rentmeesterswoning. Dat kost geld. Het motief werd nu duidelijk: niet de ziekte van de boom, niet het park over tien jaar, niet de veiligheid van de bouwplaats, niet de verkeersveiligheid op de weg tijdens de bouw, maar de besparing op bouwkosten was het motief. Honorabel vanuit het belang van de opdrachtgever. Maar men

wist waar men aan begon. Op die plek, in het park en niet op een leeg industrieterrein. Had de gemeente Arnhem daarvoor een kapvergunning mogen geven? Na een paar vragen was de rechter eruit. Drie dagen later konden we de uitspraak horen.

Uitspraak

De rechter besloot de schorsing van de kapvergunning te handhaven tot de 'bodempprocedure' een mogelijke rechtszaak volgend op de gemeentelijke bezwarenprocedure. Naar het oordeel van de rechter had B&W de vergunning helemaal niet mogen verlenen.

* De rechter zegt: 'als de boom ziek of gebrekkig is en nog maar kort te leven heeft mag er gekapt worden. Maar uit de deskundigenrapporten blijkt dat een resterende levensduur van de boom van tien jaar of langer niet irreëel is'

* De rechter zegt: 'gegeven het strenge planologische regime (van het bestemmingsplan Sonsbeek, enz.) is het verlenen van de vergunning voor het geheel of gedeeltelijk verwijderen van de onderhavige boom in strijd met het bestemmingsplan, zodat verweerder (gemeente Arnhem) de vergunning had moeten weigeren. De zijdens vergunninghoudster (Watermuseum) naar voren gebrachte financiële belangen kunnen hieraan niet afdoen'

Die inhoudelijke uitspraken van de rechter zijn een goede basis voor vervolgprocedures. Maar dat is niet meer nodig. Nog dezelfde dag publiceerde het Watermuseum dat men afziet van de kapvergunning omdat de bouw moet starten.

Om een boom. Was het de moeite waard? Ja. Wij hebben geleerd dat verzet tegen een 'machtige' partij niet vergeefs hoeft te zijn en

dat het bestemmingsplan Sonsbeek meer bescherming biedt dan we denken. Het Watermuseum heeft geleerd dat er grenzen zijn aan ingrepen in Sonsbeek. De gemeente

heeft geleerd dat het beter is om eerst alle partijen te horen voordat je een beslissing neemt. De boom staat er nog en de parkgidsen een verhaal extra.

Luuk Broer, secretaris bestuur VvS

Nieuwtjes uit de parken

U zult het wel gezien hebben: de laatste tijd lagen er nogal eens banken omver en zelfs in de Grote Vijver. En nu zijn niet alleen alle meubels gereinigd maar ook stevig vastgezet.

Herten en watervogels zijn verplaatst om overbevolking te voorkomen. In park Kronenburg in Nijmegen zijn ze blij met de watervogels.

Bij de Boerderij komt een taxushaag voor de installaties.

De bomen in de parken worden goed in de gaten gehouden. Er wordt meer gelet op zwammen daar is zelfs een groot onderzoek naar gestart – ,op dode takken, gaten en vroege bladafval. De bomen zijn daarbij in drie groepen verdeeld: zorgenkindjes die speciale aandacht krijgen bij iedere dagelijkse controle, de bomen langs de paden die jaarlijks geïnspecteerd worden, en de rest die eens in de zes jaar aan de beurt komt.

De vogelkastjes zijn gerenoveerd. Er worden geen nieuwe vogelkastjes meer opgehangen, omdat er holten genoeg zijn en natuurlijk beheer altijd voorgaat boven kunstmatig beheer.

Bij de wadi aan de Parklaan zijn middenin de afrastering twee klaphekjes gekomen. Zo ligt er weer een directe verbinding tussen de paden van Sonsbeek en Zijpendaal.

Op Zijpendaal, tussen huis en sprengkop wordt de ijsvogelwal beschermd. Nu liepen er nog te vaak mensen en vooral honden over en om heen. Met een tamme kastanje, een hekje

en wat plantgoed hopen we dat te voorkomen.

Op de Gulden Bodem zijn de met nummers gemerkte bomen omgezaagd en met paarden weggesleept. Een wandeling aldaar is aan te bevelen. Op de vele paden wordt u met verrassende vergezichten en onbekende hoogten geconfronteerd.

De westelijke hoofdingang is ook in ere hersteld. We vragen ons af of iemand weet waarom alle kruisingen op Gulden Bodem driehoekig zijn?

De beheerders van de noordelijke parken zijn druk in de weer met het maken van plannen voor Moscowa. Een stiltepark met veel historische monumenten is het doel.

In de wandelgangen hebben we vernomen dat voor park Moscowa een aparte vriendenvereniging komt.

Ook voor het groen in Arnhem-Zuid is een vriendenclub in oprichting.

Het gaat de vijftig Sonsbeekgidsen ook nog steeds voor de wind. Er zijn inmiddels zes coördinatoren op de Watermolen actief. De themawandelingen op de tweede zondag van de maand zijn al voor het hele komende jaar in voorbereiding.

Iedere laatste zondag van de maand is de Belvédère van twee tot vier uur open en voor twee euro groepsgewijs te beklimmen onder leiding van een parkgids.

En als u dit leest, is de vroege lente al helemaal losgebarsten.

Jan van Os

Linde

Toen enkele jaren geleden de plannen bekend werden voor de bouw van een watermuseum in het gebouw van de Begijnmolen ging mijn hart open. Leegstand en verval verruilen voor bewustwording over water middels een moderne en interactieve aanpak, sloot naar mijn idee deels aan bij de visie op het park en de noodzaak tot eerlijke informatie en bewustwording over dit kostbaar element.

Toen ik onlangs las dat voort de bouw van dit museum de statige lindeboom die naast het pand van de rentmeester aan de Zijpendaalseweg staat, moet wijken brak mijn hart.

Deze lindeboom drinkt al ruim honderd jaar het water waar dit museum bezoekers over wil voorlichten. Deze linde heeft zijn leven en pracht te danken aan dit water.

Ik vroeg mij af of de plantenmakers van het watermuseum zich dit realiseren. En dat niet alleen deze boom, maar ook andere bomen, planten en dieren in de omgeving die in de nabijheid van het museum leven van water afhankelijk zijn.

Kap van deze boom is mijns inziens een teken dat de mensen die de kap van deze boom voorstaan nog enkele lessen te leren hebben over water. Hopelijk leren ze deze les op tijd en blijft de linde het museum sieren als toonbeeld van visie op de waarde van water.

*H. Hulstema,
Bezoekerscentrum de Watermolen,
Arnhem*

Groene wegen voor de Toekomst

In park Sonsbeek staan op twee plaatsen, bij het Amorsrond en de Belvédère, al geruime tijd vijf banken. Echte bosbanken met in de planken gegraveerd de tekst: Groene wegen voor de Toekomst. Waarom die tekst?

De afdeling Arnhem van het NIVON vierde in 2000 haar 75-jarig bestaan in Sonsbeek. NIVON staat voor Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk. De gemeente Arnhem kreeg van de jubilerende vereniging de vijf banken aangeboden tijdens een feestelijke bijeenkomst in Bezoekerscentrum De Watermolen. De eerste bank werd toen door wethouder Hein Bloemen in ontvangst genomen. In de loop van het jaar werden vier banken geplaatst tussen de paden die op het Amorsrond uitkomen. De vijfde bank volgde later en werd geplaatst bij de Belvédère. Amorsrond is een bijzondere plek in Sonsbeek. Vanouds is het een ontmoetingsplaats voor de prille liefdes. Ter plekke werd uitleg gegeven met de tekst:

*Zachte kussens van steen
op een kruispunt van zes paden.
Tien tamme kastanjes in een kring.
Een open plek om lang te vertoeven.
Hier gaan harten sneller kloppen.
Voor elkaar en voor de natuur.*

Met het geschenk en de gegraveerde tekst op de banken wilden de natuurvrienden aan de start van de campagne 'Groene Wegen voor de Toekomst' aandacht besteden. Groene Wegen voor de Toekomst is een motto waaraan de NFI met de natuurvrienden in heel Europa de komende jaren op allerlei manieren inhoud willen geven. De NFI, de Naturfreunde Internationale is de koepelorganisatie van de natuurvrienden in Europa. Ook de Nederlandse Natuurvrienden organisatie, het NIVON, is aangesloten. De gedachte achter de campagne is dat een weg meer is dan de kortste verbinding

tussen twee punten. Wegen zijn ook plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten en in contact komen met de cultuur en natuur van een streek. Wegen leiden ons van ervaring naar ervaring en vormen op zich al een avontuur. De campagne wil van de weg een plek maken voor de ontmoeting tussen mensen. Een plek waarop je ook stil kunt staan. Met de campagne Groene Wegen willen de natuurvrienden aantonen dat de beleving van vrije tijd, niets te maken heeft met ver weg, met afstand. Een levende natuur en een rijke cultuur in de eigen omgeving, het samen op pad zijn met vrienden, bieden meer afwisseling, avontuur en schoonheid dan de verre reizen of weekeinduitstapjes met de auto.

Amorsrond in Sonsbeek is bij uitstek een plek om die gedachte uit te dragen. De campagne zal drie jaar duren. Voor mensen die op pad zijn in Sonsbeek, is het goed even bij stil te staan bij het kunstwerk ter plekke -de zachte kussens van steen- en bij de campagne van de Natuurvrienden. Amorsrond in Sonsbeek: een plek waar heden, verleden en een duurzame toekomst blijvend samenkomen: Groene Wegen voor de Toekomst. Vandaar die tekst op de banken dus.

Carel Otten

Kunst LocusFocus voor Sonsbeek

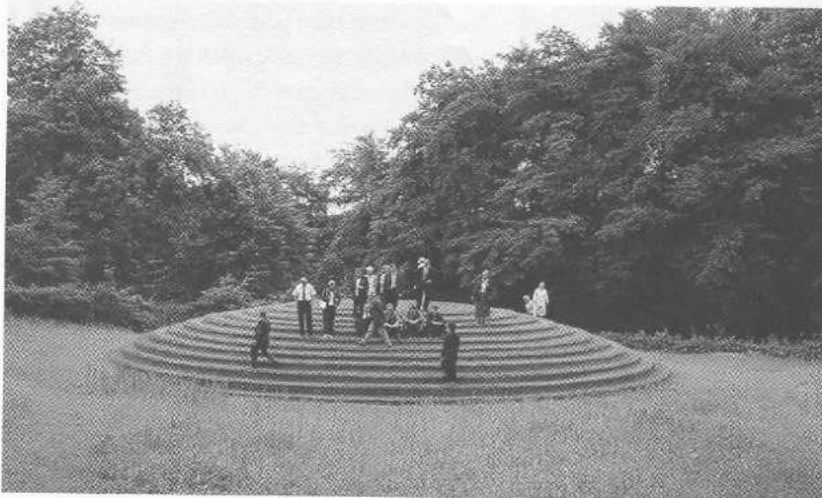
De gemeente Arnhem heeft besloten vijf kunstwerken van de tentoonstelling Sonsbeek 9 aan te kopen. Daarvan komen er vier in Sonsbeek. Tamari Boosterlaar van de afdeling Cultuur van de Gemeente Arnhem komt hierover voor de Vrienden het een en ander vertellen. Dat gaat gebeuren op donderdag 21 maart tijdens de jaarvergadering in het Bezoekerscentrum De Watermolen. De Arnhemse politiek heeft zich inmiddels ook uitgesproken voor een vervolg: een Sonsbeek 10. Er wordt daarvoor dan wel gezocht naar een andere organisatievorm dan die waarmee Jan Hoet moest werken voor zijn LocusFocus.

Het is voor het eerst dat er werken van een tentoonstelling in het park blijven.

De paarden

Terug komt 'One' de drie paarden van Berlinde De Bruijckere. Vanaf het begin van de tentoonstelling riep dit werk positieve en negatieve reacties op. De reacties varieerden van een 'nachtmerrie in de bomen' tot 'een sprookje'. Een aantal bezoekers werd herinnerd aan de MKZ-crisis. In een enquête gehouden onder de bezoekers van de tentoonstelling kreeg dit kunstwerk een hoge positieve beoordeling. De werken zijn niet voor de eeuwigheid bedoeld. Volgens Oosterlaar is het een voorbeeld van het nieuwe denken over de toepassing van kunst in de openbare ruimte. Werden in het verleden de kunstwerken gemaakt voor de eeuwigheid, tegenwoordig is de openbare ruimte constant aan verandering onderhevig. Dit reflecteert zich ook in de kunstwerken, die deel uitmaken van deze ruimte.

Bij het werk van De Bruijckere zullen de huiden dan ook niet worden vervangen. Het weer krijgt vrij spel en zal de vergankelijkheid van het werk benadrukken. Een jaar, twee jaar, misschien vijf jaar, dan is het voorbij. Ook 'Skies Captured' (de planeten) van Henrietta Lehtonen blijft langer deel uitmaken van Sonsbeek. Veel Arnhemmers hebben zich voor behoud van dat werk uitgesproken. 'All Happy Now!' (de spiraal) van Peter Santino blijft eveneens. Dit tot tevredenheid van de buurman, de tuindersvereniging, die voor het onderhoud zal zorgen.

Verder blijft van Locus Focus het werk 'drop-take-catch-middle-drop' van Elske Neus in Arnhem. Het is de video die in Winkelcentrum Kronenburg te zien was. De definitieve plaats is nog niet bekend. Misschien in de hal van het stadhuis of in het nog te bouwen NS station. Daar kan de videopresentatie eventueel boven de roltrappen een plek krijgen, net als in Kronenburg.

Aaltje Koopman

Colofon

Het *Infobulletin* is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek.

ISSN 1567-1054

Redactie: Aaltje Koopman
Jan van Os
Jos Diender
Tom Melsert

Bijdrage: Luuk Broer

Eindredactie: Carel Otten
Vormgeving: Gerjan Wering
Druk: Presikhaaf, Grafische
Diensten Arnhem
Foto's: Gemeentearchief
Arnhem, Sonsbeek9

Redactie-adres:
Cattepoelseweg 101
6815 CA Arnhem
tel.: 026 445 00 20,
fax: 026 445 06 84
e-mail:
ampersand.arnhem@planet.nl

Wandelen in Portugal

Op woensdag 10 april wordt in Bezoekerscentrum De Watermolen een lezing verzorgd over het Portugese natuurpark Penada-Gerês. Het park, gelegen in het noorden van Portugal, is 72.000 hectare groot en één van de laatste schuilplaatsen voor de wolf en de adelaar in Europa. Het is een ongekend en ongerept wandelgebied. Er zijn

1400 meter hoge bergketens, middeleeuwse dorpjes, vervallen kloosters, keltische bruggetjes, glasheldere bergbeekjes en overweldigende vergezichten.

De lezing wordt verzorgd door de in Portugal woonachtige Han Sibon.
Aanvang 20.00 uur. Toegang gratis.

Grafiek Joan Miró in Witte Villa

Grafiek van Joan Miró kan tot en met 5 mei bewonderd worden bij Inter Art Sonsbeek Art & Design in de Witte Villa in het park Sonsbeek in Arnhem.

De Spanjaard Miró was als kunstenaar intensief bezig met de mogelijkheden van het grafische werk. Hij liet de grafiek groeien tijdens het proces van het maken. Voor de overzichtstentoonstelling zijn lithografische affiches van Miró verzameld. Veel van de afbeeldingen op deze affiches hebben ogen. Op deze manier zoekt het affiche, die natuurlijk tot doel heeft aandacht te trekken, direct oogcontact met degenen die er naar kijkt.

Veel van Miró's affiches werden gemaakt voor tentoonstellingen in Galerie Maeght in Parijs. Miró was daarbij altijd zelf aanwezig, hij werkte mee aan het complete drukproces. De drukkerij Arte werd Miró's bekendste werk-

plek in Parijs.

Hier maakte hij duizenden grafiekbladen, waaronder ook een groot aantal originele affiches. Een beroemde publicatie was het kunsttijdschrift 'Derrière le Miroir' waarvoor Miró vele originele grafische afbeeldingen maakte. Miró is vooral door zijn litho's uit de jaren '50-'55 bij een breder publiek bekend geworden. In die tijd gebruikte hij vooral zeer eenvoudige 'tekens' in pure kleuren. Joan Miró wist een belangrijke bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en artistieke verfijning van de beeldende mogelijkheden van grafische kunst. Een deel van die bijdrage is dit voorjaar verzameld door Inter Art en te zien bij Sonsbeek Art & Design. De expositie is geopend van dinsdag t/m zondag telkens van 12 tot 17 uur. De medewerkers Anouk en Annemieke zijn aanwezig van vrijdag tot zondag. De entree is gratis.

Reden retourzending:

postcode
Plaats
Naam/adres

Het correcte adres is:

24A, 6814 CL Arnhem.

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of in een enveloppe terug sturen naar de Vrienden van Sonsbeek, Zijpendaalsweg

Retour afzender/adreswijziging

PTT Post
Port betaald